

Visie ontmoetingsfunctie en wijkcentra Heerhugowaard

Deze visie is gemaakt in opdracht van de gemeente Heerhugowaard.

Tracé-organisatieadvies
Haarlem, Gerard Tamminga
april 2013



Ontmoeting en wijkcentra

Vooraf

Ontmoeting is een aandachtspunt van veel beleidsterreinen, van ruimtelijke ordening tot welzijnsbeleid. Het is ook een aspect van beleidsdoelen met betrekking tot onderwijs, werk, sport, sociale stijging en sociale binding. De gemeente heeft hieraan in diverse beleidsnota's aandacht gegeven. Het meest recent in de Strategische kadernota sociaal domein (november 2012) en het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs, Welzijn en Kinderopvang (mei 2012). Deze notitie over ontmoeting en wijkcentra heeft daarom een beknopt karakter gekregen. Belangrijke beleidspunten betreffende ontmoeting en wijkcentra worden hier vermeld, aangescherpt op basis van recente inzichten. De scope is daarbij gericht op de gebiedsdelen 2 t/m 5, omdat er voor die gebiedsdelen behoefte is aan nadere standpuntbepaling.

Hieronder is de gemeentelijke visie weergegeven, uitgewerkt naar algemene beleidsuitgangspunten. Deze zijn daarna specifiek uitgewerkt naar actiepunten. Een deel van de actiepunten is overgenomen uit eerdere beleidsnota's en hebben al geleid tot besluitvorming in het college.

Visie

De mens is een sociaal wezen en ontwikkelt zich in een gemeenschap het beste. Voor deze ontwikkeling zijn mensen zelf verantwoordelijk. Zij maken daarin zelf keuzes.

Heerhugowaard is een aantrekkelijke gemeente om in te leven. Er is een goed woon- en werkklimaat met een grote verscheidenheid aan mogelijkheden. Er zijn stedelijke voorzieningen op het terrein van winkelen, cultuur, onderwijs, sport en recreatie. Daarnaast zijn er gebieds-, wijk- en buurtgerichte voorzieningen van basisscholen tot speelgelegenheden, van wijkcentra tot parken en groen.

Mensen ontmoeten elkaar op allerlei plaatsen en met een wisselende intensiteit. Er zijn korte ontmoetingen in het voorbijgaan op straat of in een winkelcentrum. Er zijn meer intensieve ontmoetingen met vrienden thuis, in een horecagelegenheid of in het kader van verenigingsactiviteiten. En er zijn dagelijkse intensieve contacten in het kader van bijv. werk, zorg of school.

Mensen maken deel uit van diverse kringen en netwerken, met een verschillende intensiteit. Er is de kring van gezin en familie, van vrienden, van werk en school, van de buurt, van kennissen, van verenigingen en andere organisaties. Deze kringen laten zich maar deels leiden door gemeentegrenzen.

De gemeente heeft een verantwoordelijkheid als het gaat om het faciliteren van ontmoeting. Echter, door verslechterde overheidsfinanciën en door zich wijzigende maatschappijopvattingen zal de overheid een meer teruggehouden rol ten aanzien van de ontmoetingsfunctie innemen. Sociale netwerken worden belangrijker, ook als het gaat om realisatie van ontmoeting van kwetsbare doelgroepen (ouderen, gehandicapten, ggz-cliënten).

Algemene beleidsuitgangspunten

1. Heerhugowaard streeft naar een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat in de gemeente. Bij de ruimtelijke ontwikkeling wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met mogelijkheden voor ontmoeting in de openbare ruimte en in een diversiteit aan voorzieningen.
2. De gemeente biedt ruimte aan bewonersinitiatieven gericht op versterking van de sociale samenhang en stimuleert deze. Wijkvertegenwoordiging, zoals die van besturen van buurthuizen, zijn hierin belangrijke schakels.
3. De gemeente faciliteert bewoners om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en knelpunten met behulp van hun netwerk op te lossen.

4. Waar nodig faciliteert de gemeente organisaties in het maatschappelijk middenveld, opdat deze burgers kunnen helpen om hun eigen verantwoordelijkheid weer te nemen. De inzet is gericht op laagdrempelige ontmoeting, participatie en sociale stijging.
5. Pas wanneer burgers hun knelpunten niet meer op eigen kracht of met behulp van hun netwerk kunnen oplossen en ook collectieve voorzieningen ontoereikend blijken te zijn, komt het gemeentelijke vangnet van individuele voorzieningen in beeld.
6. Wederkerigheid is een belangrijk streven van de gemeente. Daar waar de gemeente burgers in ontmoetingsactiviteiten faciliteert, zal wederkerigheid gevraagd worden, meestal in de sfeer van vrijwilligerswerk.

Specifiek beleid en dilemma's

Ontwikkelen van een vraaggerichte visie

Besloten is om behoeften van bewoners uitgangspunt te laten zijn van het beleid. Als voorzetting van de rapportage ontmoetingsfunctie was het plan om te komen tot gebiedsvisies, gebaseerd op wijkprofielen, wijkmonitor en wijkanalyses. Met het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs, Welzijn en Kinderopvang is per gebiedsdeel een inventarisatie gemaakt van accommodaties, knelpunten en mogelijkheden. Op het terrein van welzijn is de vraag slechts beperkt in beeld gebracht. In feite is dit een door de jaren heen terugkerend probleem. Zo zijn ook de eerdere uitgangspunten van in eerste instantie 1.000 m² welzijnsruimte per gebied (per 10.000 inwoners) en de verlaging daarvan naar 750 m² niet onderbouwd vanuit de vraag. Hierbij moet wel bedacht worden dat het ingewikkeld is een goede inschatting te maken van de ruimtebehoefte in de toekomst. Dat neemt niet weg dat het zinvol is om dit te doen en hier een zo goed mogelijke raming op te maken, rekening houdend met reeds bekende ontwikkelingen, zoals extra behoefte aan welzijnsarrangementen, als gevolg van de overgang van de ondersteunende begeleiding van de AWBZ naar de gemeente.

De huisvesting van ontmoetingsactiviteiten gebeurt zowel op stedelijk niveau (Kompleks, cultuurcentra) als op buurniveau. Specifiek hanteert de gemeente het gebiedsniveau als eenheid voor huisvesting van welzijnsactiviteiten. Het beleid is er op gericht om per gebiedsdeel voldoende huisvestingsmogelijkheden te hebben voor ontmoetings- en welzijnsactiviteiten. De activiteiten in deze accommodaties richten zich op een versterking van de sociale samenhang in het gebiedsdeel. Sommige activiteiten kunnen voor een grotere doelgroep (ook uit andere gebiedsdelen) georganiseerd worden, zoals bijv. de tienercentra.

Per gebied kan er een groter gebiedscentrum zijn, met veel activiteiten en daarnaast kleinere voorzieningen voor specifieke activiteiten en ook kunnen er activiteiten zijn in accommodaties die een andere dan welzijnsfunctie hebben (verenigingsgebouwen, scholen) of een commerciële functie hebben. Het is de bedoeling om leegstand van maatschappelijk vastgoed zoveel mogelijk te voorkomen.

- | | |
|-------------|--|
| Actiepunt 1 | Het nader in kaart brengen van de behoefte aan ontmoetingsruimte rekening houdend met verschillende doelgroepen, trends en ontwikkelingen. |
| Actiepunt 2 | Het opstellen van 'sociale' gebiedsvisies, gebaseerd op wijkprofielen, wijkmonitor en wijkanalyses. |
| Actiepunt 3 | Het inventariseren van locaties en ontwikkelen van een makelpunt waar vraag naar en aanbod van ruimtes (maatschappelijk vastgoed) bijeen wordt gebracht. |

Ontmoetingsactiviteiten en -gelegenheden faciliteren sociale cohesie en maatschappelijk initiatief

Het bevorderen van de sociale samenhang wil de gemeente realiseren door het creëren van (een netwerk van) ontmoetingsplaatsen in wijken en buurten, door het ondersteunen en faciliteren van vrijwilligerswerk en door de ondersteuning van wijkbewoners. Als belangrijkste doelgroepen van het welzijnswerk onderscheidt de gemeente: buurtbewoners, jeugd en jongeren en kwetsbare groepen (kinderen, gehandicapten en ouderen). Ontmoetingsplekken zijn in het welzijnsbeleid basale functies die in iedere wijk aanwezig moeten zijn¹.

Wijkontmoetingsplekken hebben een functie en ze worden ook door de genoemde doelgroepen gebruikt. Maar zowel de inzet van het gemeentelijk beleid, als ook de resultaten ervan worden onvoldoende geëxpliciteerd. Het meten van effecten van de gemeentelijke inzet is geen eenvoudige zaak. Met Kern8 zijn er afspraken gemaakt op basis van te leveren prestaties en prestatie-indicatoren. Dit geeft deels zicht op het resultaat van de gemeentelijke inzet. Naar de te bereiken effecten worden er diverse metingen gedaan aan de hand van de wijkmonitor. Een verdere ontwikkeling van deze methodieken, gericht op effectmeting van de gemeentelijke inzet is noodzakelijk.

Actiepunt 4 Het werken aan methodieken om beoogde effecten en resultaten van gemeentelijke inzet op de ontmoetingsfunctie naar doelgroepen nader te kunnen beoordelen.

Menging van functies in een accommodatie

De wijkcentra De Horst en De Mediaan zijn complexe accommodaties met een combinatie van welzijns- en andere functies. Ze richten zich tegelijkertijd op verschillende doelgroepen. Hierin zit een aantal voordelen: verschillende doelgroepen mengen zich, hetgeen de sociale cohesie bevordert. Ook vanuit beheersoogpunt maakt een groter centrum met meerdere functies de exploitatie door een professional aantrekkelijker. Deze voordelen worden echter niet altijd waargemaakt. Een groot centrum stelt extra eisen aan de profilering van de accommodatie, aan de inrichting en ook aan het beheer. Een wijkcentrum met een grote brede school of met uitgebreide zorgfuncties wordt door een deel van de wijkbewoners niet als wijkcentrum gezien of zij voelen zich daar minder gauw thuis. Dit stelt extra eisen aan de lay out van het wijkcentrum en de bewegwijzering. Een receptiefunctie met verwijzingsmogelijkheid is gewenst, maar vanuit kosten oogpunt vaak niet te realiseren. Ongelijkheid in gebruikstijden vraagt extra beheerdersaanwezigheid maar is qua exploitatie onaantrekkelijk. Multifunctioneel gebruik van ruimtes maakt deze soms duur, omdat ruimtes voor jeugd een andere inrichting vergen dan ruimtes voor volwassenen of senioren.

Actiepunt 5 De gemeente is zich bewust van de diverse voor- en nadelen van menging van functies in één gebouw en houdt daarmee bij de ontwikkeling van nieuwe accommodaties en het ontwerp daarvan rekening. De gemeente erkent dat de diverse maatschappelijke organisaties primair hun eigen doelgroep als taakgebied hebben, maar zet er toch op in dat organisaties met andere organisaties samenwerken ook in hun 'eigen' gebouwen, omdat die samenwerking een meerwaarde oplevert voor de wijk als geheel.

Stimuleer betrokkenheid wijkbewoners

De accommodaties de Ezel, de Hoeksteen en de Link draaien volledig op vrijwillige inzet van wijkbewoners. Ze worden beheerd door een stichting/ wijkvereniging. In De Horst en De Mediaan is er professioneel beheer. In De Horst wordt op sommige momenten de sleutel overgedragen aan bewonersgroepen die dan een eigen activiteit hebben.

¹ Zie rapportage ontmoetingsfunctie

Het past bij het gemeentelijk beleid om het beheer van wijkaccommodaties zoveel mogelijk in handen te leggen van bewoners. In de grote wijkcentra is dat lastiger dan in de kleinere accommodaties. Historie speelt daarbij een rol, maar vooral de aanwezigheid van veel professionele organisaties in de grotere accommodaties belemmert bewoners om zich 'eigenaar' van het wijkcentrum te voelen. De inzet van het sociaal-cultureel werk richt zich erop bewoners als vrijwilliger bij het wijkcentrum te betrekken. Deze inzet moet leiden tot versterking van de activiteiten in het wijkcentrum en op termijn ook tot ontlasting van het beheer. Bewonersgroepen kunnen een rol hebben in zaken als programmering, barbeheer en sleutelbeheer. De inzet van een professioneel beheerder kan dan verkleind worden.

Actiepunt 6 Het beheer van wijkaccommodaties zoveel mogelijk in handen van bewoners geven. Het sociaal-cultureel werk kan hierin faciliteren.

In de buurthuizen is er via het bestuur een centrale regie. In de grote wijkcentra is het de ambitie om via samenwerking tussen organisaties synergie te bereiken naar klantengroepen, in de dienstverlening en in het gebruik van het gebouw. Het bevorderen van samenwerking tussen organisaties vergt een andere deskundigheid dan die nodig is voor het beheer van een accommodatie. Het bevorderen van samenwerking vergt 'opbouwwerk' tussen partners in het gebouw. In een startfase zal het opbouwwerk intensief moeten zijn. Na verloop van tijd kan dit teruglopen.

Actiepunt 7 In grote wijkcentra faciliteert de gemeente de samenwerking in de aanloopfase via het sociaal-cultureel werk of via het opbouwwerk.

Financiën

De gemeente subsidieert voor de genoemde buurthuizen en de wijkcentra De Horst en De Mediaan de huisvestingslasten. Voor De Horst en De Mediaan wordt ook het professionele beheer gesubsidieerd. Daarnaast subsidieert de gemeente activiteitenprogramma's rechtstreeks voor activiteiten in deze accommodaties of via Kern8 of andere instellingen. Op dit moment worden activiteiten regelmatig gesubsidieerd, zonder dat de kosten van de accommodatie daarin meegenomen zijn. Dit versluiert de werkelijke kosten van die activiteiten.

Actiepunt 8 Zet huisvestingssubsidie zoveel mogelijk om in subsidie op activiteiten/ een activiteitenprogramma.

De subsidie op huisvestingslasten en beheer belooft voor De Mediaan en De Horst per accommodatie € 250.000,-. De subsidie voor De Ezel en de Hoeksteen samen bedraagt inclusief het activiteitenprogramma € 100.000,-. Duidelijk is dat de grotere accommodaties een hoger kostenniveau hebben dan de buurthuizen.

De kosten van de grotere accommodaties worden nu slechts ten dele (via een huurbijdrage) versleuteld naar de activiteiten die daar plaats vinden en de gebruikers daarvan.

In het traject ontmoetingsfunctie hebben college en raad kaders vastgesteld, waaronder de punten:

- activiteitenaanbod is belangrijker dan de accommodaties
- de kosten van maatschappelijk vastgoed voor de ontmoetingsfunctie per einde 2015 te reduceren

Actiepunt 9 Vertaal beheerkosten naar huisvestingskosten (huur) en bereken deze door aan de gebruikers; hiermee wordt een beter inzicht verkregen in de werkelijke kosten van een activiteit.

Actiepunt 10 Bouw jaarlijks 20% subsidie op activiteiten in het kader van de ontmoetingsfunctie af,

zodat er ruimte is voor vernieuwing.

- Actiepunt 11 Laat deelnemers zoveel mogelijk integraal de kosten van activiteiten opbrengen en faciliteer qua inkomen kwetsbare groepen hierin via de Huygenpas.
- Actiepunt 12 Geef wederkerigheid vorm door deelnemers aan gesubsidieerde activiteiten een wederdienst te vragen.

